

Artykuł dotyczy podstawowych tendencji w opisach literatury kaszubskojęzycznej, portretującej nie-Kaszubów (Florian Ceynowa, Hieronim Derdowski, Aleksander Majkowski, Jan Rompski). Zasadniczo daje się tutaj wyznaczyć tendencje sympatii i antypatii. Pierwsza pojawia się głównie w stosunku do Polaków, którzy postrzegani są z perspektywy wspólnej walki z germanizacją. Jednakże nie jest to spójna tendencja, ponieważ już u założyciela dyskursu tożsamości kaszubskiej Floriana Ceynowy daje się zauważyć krytykę polskiego modelu społecznego i narodowych cech charakterologicznych. Druga, odwrotna tendencja przedstawiania innych i obcych najsilniej objawia się w literaturze kaszubskiej wobec niemieckiego żywiołu narodowego. Niemal zawsze pełnił on funkcję przykładu przemocy i zła. Pojawiają się wszakże odstępstwa i bywa, że Niemcy opisywani są z szacunkiem i podziwem. Wobec Żydów literatura kaszubska nie zajmuje konsekwentnego stanowiska, co wynika z małej liczebności tej grupy społecznej na Pomorzu. Obcy/inni przedstawieni w literaturze kaszubskiej są dla Kaszubów zagrożeniem pod względem liczebności, cywilizacji czy kultury. Stąd literaci kaszubszy w swych kreacjach stale przeciwstawiają domowy raj zewnętrznym czynnikom kulturowym. Przybysze spoza Kaszub przynoszą ze sobą chciwość, rozpustę, bezideowość, rzadko kiedy inspirując pozytywnymi cechami. Stają się zatem kolonizatorami Kaszubów, którzy utrzymują władzę w wymiarze państwowym a czasami i religijnym.